

https://hawzah.net/fa/Article/View/96108/%D8%A7%D9%87%D9%85%DB%8C%D8%AA-%D9%81%D8%B1%D8%B2%D9%86%D8%AF-%22%D9%81%D9%88%D8%A7%DB%8C%D8%AF-%D9%88-%D8%A8%D8%B1%DA%A9%D8%A7%D8%AA-%D9%81%D8%B1%D8%B2%D9%86%D8%AF%D8%A2%D9%88%D8%B1%DB%8C%22

گنجینه معارف (fa/Article/List/)

اهمیت فرزند (فواید و برکات فرزندآوری)

(jg.۵۳۱/ازدیاد نسل/Article/Image/)

اندیشه فرزندآوری و داشتن فرزند آثار و برکات زیادی در حوزه خانواده و به ویژه در رابطه با والدین دارد. در این بحث به نمونه های از این آثار از منظر دینی و روان شناسی می پردازیم:

تاریخ انتشار : ۱۳۹۶/۱۲/۱۴

بازدید : ۱۸۳۷۰

منبع : پرسشها و پاسخهای دانشجویی؛ دفتر: ۴۸ (مهارت های زندگی)، ص: ۱۸۸ ،

۱- اندیشه فرزندآوری و سلامت روانی خانواده

در این قلمرو پژوهش هایی وجود دارند که اندیشه فرزندآوری را به عنوان یکی از فرآیندهای زیربنایی در نظر گرفته اند.

ماکسول و مونت گمری در بررسی های خود نشان دادند که اندیشه فرزندآوری در ایجاد آرامش و تحکیم و کارآمدی خانواده مؤثر است.^[۱]

۲- کسب آمادگی برای ایفای نقش پدر و مادری

بسیاری از پژوهش هایی که به بررسی نقش فرزند در تحکیم و بهداشت روانی خانواده پرداخته اند، افکار، هیجانات و روابط عاطفی با جنین در طول دوره بارداری را به عنوان یکی از عوامل مهم در نظر گرفته اند. نتایج پژوهش های متعدد نشان می دهد که ابراز هیجان والدین^[۲] در دوران بارداری به عنوان یکی از متغیرهای مهم، با بهداشت روانی و کیفیت روابط همسران ارتباط دارد؛ برای نمونه، یافته های پژوهشی برخی روان شناسان حاکی از آن است که چنانچه والدین در دوران بارداری نگرش و هیجانات مثبت در تعامل باجنین داشته باشند، میزان رضامندی زناشویی، صلاحیت اجتماعی و دل بستگی به کودک در آنها افزایش یافته، مشکلات عاطفی رفتاری بعد از تولد در آنها کاهش می یابد.^[۳]

۳- باعث شادی و لذت والدین

از نظر زیست شناسی، زندگی از هنگام انعقاد نطفه و بارداری شروع می شود. تولد را در واقع می توان به عنوان یک مرحله از رشد دانست که کودک از رحم مادر به محیط بازتر (دنیای خارج) قدم می نهد. از زمان تولد، کودکان منبع لذت و شادی در خانواده هستند. بنابراین، فرزندان نه تنها شالوده زندگی زناشویی را استحکام می بخشند، بلکه عامل مؤثری در لذت بردن پدر و مادر بوده و با افزایش این لذت ها، سلامت و بهداشت روانی همسران نیز تأمین می شود.

مایکل آرگیل کودکان را منبع فواید زیادی برای خانواده دانسته و می گوید: با وجود فرزند، لذت زیادی در خانواده وجود دارد. بیشتر، والدین محرک و شادی را به عنوان یک مزیت از کودکان شان دریافت می کنند.^[۴]

فرزند، صفا و صمیمیت خاصی به خانواده می بخشد و چون محبوب پدر و مادر است، هر دو به او دل بسته می شوند. سیره عملی و فرمایشات و احادیث پیشوایان معصوم علیهم السلام نیز حاکی از اهمیت هم بازی شدن با کودک و شور و نشاط حاصل از آن است. پیامبر صلی الله علیه و آله، فرزندش ابراهیم، حسن، حسین و فاطمه علیهما السلام را در کودکی بر دامان خود می نشاند، به سینه خود می چسباند و می بوسید.^[۵] حضرت علی علیه السلام نیز دل بستگی خاصی به فرزندان خود داشت.^[۶] حضرت فاطمه علیها السلام با خواندن شعر برای فرزندان خود، به آنان اظهار علاقه می کرد.^[۷] سیره عملی دیگر معصومان نیز نشان دهنده الگوهایی از دل بستگی سالم به فرزندان است.^[۸]

۴- باعث تداوم حیات خانواده

وقتی که به بررسی علل طلاق ها می پردازیم، یکی از علل بارز آن رانداشتن فرزند می یابیم، هرچند که ممکن است زوجین، خود تصمیم به نداشتن فرزند گرفته باشند، و یا به دلیل وجود مشکلات ژنتیکی و یا بیماری هایی که منجر به عدم باروری شده است، توان تولید نسل را نداشته باشند. به هر حال یافته های تحقیقاتی و مشاهدات بالینی حکایت از آن دارد که عدم حضور فرزند در محیط خانواده، یکی از عوامل ناپایداری در زندگی مشترک است.^[۹]

فرزند، مخصوصاً فرزند خردسال به منزله پیوندی است بین مادر و پدر و از این رو بی فرزندی و حتی کم فرزندی باعث تزلزل خانواده می شود. در سال های ۱۹۵۱ و ۱۹۵۲ نیمی از خانواده هایی که در ایالت آیووا در ایالات متحده امریکا قربانی طلاق شدند، کسانی بودند که فرزند کوچک نداشتند.^[۱۰]

بی فرزندی در خانواده ها یک فضای خالی را به وجود می آورد و باعث تضاد و بی علاقگی به زندگی مشترک می شود. تحقیقات انجام شده در ایران نیز نشان می دهد که خانواده های بی فرزند بیش از هر نوع خانواده دیگر در معرض گسست قرار دارند.^[۱۱]

در آموزه های دینی، از فرزند با تعابیری مثل جگرگوشه والدین،^[۱۲] گل خوشبوی بهشتی^[۱۳] و... یاد شد. حتی در روایات شریف، بوسیدن و نوازش فرزند باعث پاداش و اجر بزرگ تلقی شده.^[۱۴] وقتی والدین با چنین نگاهی به فرزند بنگرند و حتی فرزندان، این جایگاه را به خود اختصاص بدهند، قطعاً در تحکیم روابط خانوادگی و همسری، تأثیر مثبت خواهند داشت، و کدام پدر یامادری حاضر می شود به راحتی این دل بند و جگرگوشه خود را با اختلاف یا طلاق، آزرده سازد.

۵- عامل حرمت خود و ارزشمندی والدین

در نظام آفرینش و به ویژه در دنیایی که ما زیست می کنیم یک سلسله قوانین و تدابیری وجود دارد. از جمله این قوانین، زاینده گی و تکثیر نسل است. این پدیده در گیاهان، درختان، حیوانات و انسان ها، اتفاق می افتد.

زن و مرد نیز انتظار دارند که پس از ازدواج صاحب فرزند شوند، و این امر در موارد قابل ملاحظه ای، خود می تواند عاملی برای گام برداشتن به سوی ازدواج باشد. پدر و مادر عروس و داماد و خویشان و آشنایان نیز به گونه ای عمل می کنند که بیان گر چنین انتظاری است و وجود انتظاراتی از این دست، در صورتی که به موقع رفع نشود، موجب ارزش یابی منفی دیگران و در نتیجه خود پنداره^[۱۵] منفی و حرمت خود پایین^[۱۶] در زوجین می شود. در این صورت، تصویری که آنها از خویشان دارند، به طور ضمنی در همه واکنش های ارزشی آنان تجلی می کند. درصد افرادی که در جهان از نداشتن فرزند رنج می برند، قابل توجه است. اینها کسانی هستند که تحمل تنهایی را ندارند، دائماً احساس یک نیاز توأم با فشار برای داشتن فرزند را دارند، و اعتماد به نفس خود را در مقابل این وسوسه ذهنی که «دیگران درباره آنها چه فکر می کنند» از دست می دهند. گاه و بی گاه احساس غم و اندوه و ناکامی و حیرت می کنند که دلیل محرومیت آنان از لذت داشتن فرزند چیست؟

برای آن که زوجین انتظارات خود و دیگران را برآورده کنند و به ارزش ها و هدف هایی که لازمه زندگی سعادت مند است نایل آیند، نیاز به تلاش برای داشتن فرزند دارند. یکی از نقش های مثبت فرزند در خانواده، برآورده ساختن انتظارات والدین و دیگران و ایجاد و تقویت حرمت خود آنهاست.

۶- حس مفید بودن

تولد فرزندان در محیط خانه احساس مفید و نتیجه داشتن را برای والدین در پی دارد. مردان و زنان قاطع و هدف مند با توجه به توانایی هایی که دارند، برای خود هدف هایی در نظر می گیرند و برای دست یابی به آن تلاش می کنند. هدف از تشکیل خانواده، آرامش روانی و تولید نسل است. این هدف است که ما را به جلو می برد و به ما انرژی می دهد. زندگی هدف مند مستلزم پربار بودن است. باید شایستگی خود را ثابت کنیم. داشتن فرزند با احساس شایستگی و مثمر ثمر بودن در ارتباط است. به همین دلیل است که داشتن فرزند در روایات به ثمره وجود والدین تعبیر شده است.^[۱۷]

امام سجاد علیه السلام می فرماید: «باید بدانی که او از تو و ثمره وجود توست».^[۱۸]

به راستی که تشبیه زیبای پیامبر شنیدنی است، آن جاکه می فرماید: «فرزند صالح، گلی از گل های بهشت است».^[۱۹] در این تعبیر نمادین، خانواده به گلستان و فرزندان به گل های زیبای آن تشبیه شده است.

بدیهی است که داشتن ثمرات نیکو، عامل دل گرمی والدین و تداوم حیات مشترک آنها بوده و احساس مثمر ثمر بودن و اعتماد به نفس را در آنان به وجود می آورد.

۷- باعث پیوند اجتماعی

منظور از پیوند اجتماعی یا جامعه پذیری^[۲۰] فرآیندی است که طی آن فرد به تدریج به شخصی خودآگاه، دانا و باتجربه در شیوه های فرهنگی تبدیل می شود. اجتماعی شدن، نسل های مختلف را به هم پیوند می دهد. تولیدیک فرزند، زندگی والدین را که مسئول پرورش او هستند تغییر می دهد و زمینه کسب تجربیات جدید را ایجاد می کند.

هافمن تحقیقی روی خانواده های دارای فرزند انجام داد. وی نتیجه گرفت که فرزند بر فرآیند اجتماعی شدن و جامعه پذیری والدین تأثیر می گذارد. وی موارد زیر را جهت اتخاذ برای فرزنددار شدن پیشنهاد کرده است:

- کودکان با حضور خود، وضعیت بزرگ سالان به خصوص زنان را تأییدنموده و به آنها هویت اجتماعی می دهند.

- کودکان از طریق فعالیت های خود در مدرسه و مراکز تفریحات سالم و محیط همسایگی، والدین خود را با جامعه پیوند می دهند.

- فرزندان بر اساس شعایر مذهبی والدین شان رشد می کنند، زیرا والدین آنها بر اساس آن مفاهیم، رفاه و آسایش دیگران را مقدم داشته و به اجتماعی شدن گروه تداوم می بخشند.

- کودکان به آنها اعتبار بخشیده و آنان را از تنهایی نجات می دهند.

- کودکان به زندگی خانوادگی نشاط و سرور بخشیده و آن را لذت بخش می کنند.

- کودکان با توجه به اصول اجتماعی شدن، شایستگی و صلاحیت والدین را رشد داده و حتی آنان را به مرز خودکفایی می رسانند.

چون والدین بیش از افراد بی فرزند از تأیید اجتماعی بهره مندند، کودکان علاوه بر کسب شخصیت

بر اعمال نفوذ والدین نیز می‌افزایند.^[۲۱] این یک جنبه کلیدی اجتماعی شدن برای اکثریت مردم در هر فرهنگی است؛ اگر چه ماهیت دقیق و نتایج آن از نظر فرهنگی فرق می‌کنند.

۸- زمینه ساز رشد توان مندی های والدین

دانش، تجربه، گذر زمان و حتی عقد و پیمان ازدواج و شروع زندگی مشترک، وضعیت ها و نقش های بزرگ سالی را به وجود نمی‌آورند، بلکه دوره پدر و مادری است که نقش های بزرگ سالی را مشخص می‌سازد.

هن،^[۲۲] میلیسپ^[۲۳] و هارتکا^[۲۴] از مطالعات شخصیت خود به این نتیجه رسیدند.. که سازمان روانی انسان با پذیرفتن نقش پدر و مادری به کمال می‌رسد. آنها در این باره می‌گویند: «معمولاً این گونه تصور می‌شود که تغییرات عمده سازمان شخصیت در طول نوجوانی روی می‌دهد، اما این یافته‌ها نشان می‌دهند که تغییرات بسیار مشخص نه در طول نوجوانی بلکه در انتهای آن رخ می‌دهد؛ یعنی زمانی که اکثر مردم در نهایت، دچار تغییرات نقش ژرفی می‌شوند و به اشتغال تمام وقت و ایفای نقش والدینی مشغول می‌شوند».^[۲۵]

بنابراین به نظر می‌رسد که تجربه پدر و مادری در فراهم کردن امکانات به سوی تعالی و رشد شخصیت افراد دارای اهمیت ویژه باشد. وجود همین تجربه‌ها مجموعه کاملی از ارزش‌ها را به ساختار شخصیت والدین می‌افزاید.

شاید از این رو والدین در آموزه‌های دینی با قرار گرفتن در کنار اطاعت از خدا تقدیس شده‌اند.^[۲۶] اینها همگی از کمال انسانی، سلامت روانی و شکوفایی فطرت انسانی به شمار می‌رود. والدین بدون هیچ استثنایی سرگرم آرمانی هستند که خارج از وجود خودشان و در چیزی بیرون از آنها وجود دارد. آنها شایسته‌اند؛ شیفته چیزی که برایشان بسیار گران قدر است (فرزند). آنها به کاری مشغول‌اند که آن را تا حدودی تقدیر برایشان مقدر کرده و کاری که ضمن انجامش، به آن عشق می‌ورزند (تربیت فرزند).

ازدواج و فرزندآوری زمینه بروز خلاقیت‌ها و موفقیت‌ها را در همسران افزایش داده، همچنین موجب می‌شود تا فضایل اخلاقی و انسانی در آنان به فعلیت برسد. وقتی از مرد خانواده انتظار می‌رود تا هنگام ضرورت برای حمایت از خانواده خویش، ایستادگی کند؛ این انتظار روحیه دفاع و جوان مردی را در او تقویت خواهد کرد. همچنین به وجود آمدن شرایط مادری برای زنان، موجب می‌شود تا با تحمل مشکلات فرزندپروری و شوهرداری، به کمال روحی بیشتری برسند و روح خود را در اثر شکیبایی و ایثار بالنده کنند و از طریق مسئولیتی که در خانه و خانواده دارند، به تلاش بیشتر روی آورند و استعدادهای خود را برای اداره مناسب خانواده به کار گیرند و در نتیجه، به موفقیت بیشتری نایل آیند. به عبارت لطیف ترمی توان گفت: فرزنددار شدن، سرآغاز لطیف‌ترین و گرمابخش‌ترین رابطه‌ها و به فعلیت رساندن همه استعدادها و قابلیت‌ها و بهره‌مندی از عالی‌ترین تکریم‌ها و ایثارگری‌هاست.

۹- عامل نشاط والدین

داشتن فرزند و نگاه به او می‌تواند موجب نشاط والدین و سلامت روانی آنها شود.

پژوهش‌ها نشان داده است که یکی از بزرگ‌ترین عوامل شادی آفرین برای والدین، اولین ملاقات آنها با فرزندان سالم خویش پس از تولد بوده است. هم‌زمان با تولد فرزند، به زن و شوهری که صاحب فرزند شده‌اند، پدر و مادر خطاب می‌شود و لذا آنها زندگی خود را معنادارتر از گذشته می‌یابند و بعدها نیز شنیدن الفاظ «مامان» و «بابا» از کودک برای آنها لذت بخش است.

تولد فرزندان، هم‌فی‌نفسه موجب نشاط والدین می‌شود و هم‌زوجین ازدیدن فعالیت‌های شیرین و دل‌انگیز آنها و نگاه به چهره‌های بشاش و تبسم آفرین فرزندان احساس شادمانی می‌کنند.

بنابراین، همان‌گونه که تولد فرزندان می‌تواند موجب نشاط و سلامت روانی والدین شود، نگاه به چهره فرزند نیز می‌تواند نشاطی وصف‌ناشدنی برای آنان به ارمغان آورد و موجب سلامت روانی شان شود.^[۲۷] لذا وقتی که از امام صادق علیه السلام سؤال می‌کنند که: از بهترین چیزها برای آدمی چیست؟ می‌فرماید: «داشتن فرزند جوان، وقتی سؤال می‌شود بدترین و تلخ‌ترین حالت برای انسان چیست؟ می‌فرماید: از دست دادن فرزند».^[۲۸]

۱۰- توسعه اقتصادی و برکت در خانواده

وضعیت معیشتی و رفاه اقتصادی در خانواده نقش مهمی دارد. تأمین مخارج زندگی مشترک و هزینه فرزندان از قبیل خوراک، پوشاک و مسکن موجب شده است که عده‌ای زیر بار مسئولیت زندگی زناشویی و والدینی درسین جوانی نروند.

اسلام و قرآن تشکیل خانواده و فرزندآوری را نه تنها باعث مشکلات معیشتی در خانواده نمی‌داند، بلکه توسعه معیشتی را پس از ازدواج و صاحب فرزند شدن به واسطه تلاش و برکت همراه آن را، تضمین کرده است. براساس آموزه‌های دینی، فقر و بی‌چیزی مانعی در جهت تشکیل خانواده و اندیشه فرزندآوری نیست؛ زیرا خداوند در پرتو ازدواج و فرزند، برکت و بی‌نیازی رابه انسان عطا می‌کند.^[۲۹]

یکی از آموزه‌هایی که در روایات بر آن تأکید شده، این است که فرزند موجب برکت در خانواده است.^[۳۰] برکت عبارت است از فراوانی، رونق، فزونی، سعادت و نیک‌بختی.^[۳۱] در این تعریف، برکت شامل مجموعه‌ای از هیجان‌ها، اندیشه‌ها، رفتارها و احساس‌هایی است که به طور وسیع با سلامت و بهداشت روانی خانواده در ارتباط هستند. لذا هرچه قدر فرزندان بیشتر باشند، خیر و برکت نیز افزایش پیدا می‌کند.

پی‌نوشت‌ها

[۱] Maxwell J. W and Montgomery J. E. Social Pressure toward early parenthood. Family Coordinator ۹۶۹۱ Vol ۸۱; p; ۴۴۳-۴۴۳.

[۲] . parents emotional expressivity .

[۳] . لپ، ایگنیاس، روان‌شناسی عشق ورزیدن، ترجمه کاظم سامی و محمود ریاضی، ص ۱۷۴-۱۶۹.

[۴] Argyle M. The Psychology of Happiness Routledge Taylor and Francis.

.Group ۱۰۰۲ P: ۸۲

[۵] . مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۵؛ ج ۳۶، ص ۲۵۵.

[۶] . طبرسی، مستدرک الوسایل، ج ۱۵، ص ۱۷۱.

[۷] . مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۲، ص ۲۸۵.

[۸] . الحر العاملی، وسایل الشیعه، ج ۲۱، ص ۴۸۳.

[۹] . محمدحسین فرجاد، آسیب شناسی اجتماعی ستیزه‌های خانواده و طلاق، ص ۱۴۳.

[۱۰] Monahan. Is childlessness Related to Family Stability. American. Sociological Review August ۵۵۹۱ p; ۴۵۶ ۴۴۶.

[۱۱] . باقر ساروخانی، طلاق، پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن، ص ۶۷-۷۱.

[۱۲] . «الولد کبد المؤمن»؛ (مستدرک الوسایل، ج ۱۵، ص ۱۱۲).

[۱۳] . «الولد الصالح ریحانة من ریحان الجنة»؛ (همان، ص ۱۱۳).

[۱۴] . «قَبِلُوا اولادَكُمْ فَاِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ قَبْلَةٍ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ»؛ (طبرسی، مکارم الاخلاق، ص ۲۲۰).

[۱۵] . self concept.

[۱۶] . law self esteem ۲۶۰.

[۱۷] . قال رسول الله: «ان لكل شجرة ثمرة وثمره القلب الولد»؛ (کنز العمال، ج ۱۶، ص ۴۵۷).

[۱۸] . «فتعلم انه منك و مضاف اليك»؛ (صحيفه سجاديّه، دعای ۲۵).

[۱۹] . «الولد الصالح ریحان من ریحان الجنة»؛ (مجلسی، بحارالانوار، ج ۱۰، ص ۳۶۸).

[۲۰] . socialization.

[۲۱] Hafman L. The value of children to parent s. New York: Basic Books ۳۷۹۱. P: ۹۱- ۶۷.

[۲۲] . Haan.

[۲۳] . Millsap.

[۲۴] Hartka.

[۲۵] McCrae R and Costa P. Personanity in Adulthood. Guilford New York ۳۰۰۰۲. P: ۰۱.

[۲۶] . «وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا»؛ خداوند لازم کرده تافقط او را اطاعت کنید و به والدین نیکی نمایید»، (اسراء (۱۷)، آیه ۲۳)؛

قال رسول الله: «رضى الله فى رضى الوالدين و سخطه فى سخطهما»؛

«رضایت خداوند در رضایت والدین است و غضب خداوند در غضب آنها»، (مستدرک الوسایل، ج ۲، ص ۶۲۷).

[۲۷] . براگا، جوزف، براگا، لوری، با کودکان خود رشد کنید، ص ۱۶-۲۵.

[۲۸] . قال ابن ابلیلی للصادق:

«أى شيء أحلى مما خلق الله عزّ وجلّ فقال الولد الشباب فقال ايّ شيء أمرمّما خلق الله عزوجلّ قال فَقَدْهُ ُ»

(ابن بابویه، من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۱۸۸).

[۲۹] . در آیات و روایات، ازدواج و فرزندآوری عامل و زمینه بنیازی و برکت در خانواده معرفی شده است: قال رسول الله:

«اتخذوا الاهل فانه ارزق لكم ُ»

«خانواده‌دار شوید که باعث رزق و روزی شما مشود»، (وسایل الشیعه، ج ۲۰، ص ۴۳)؛

«الرزق مع النساء والعیال ُ»

«رزق و روزی به خاطر خانواده و فرزندان است»، (همان، ص ۴۴). در این روایت واژگان «اهل» و «عیال» شامل فرزندان نیز مشود.

[۳۰] . قال رسول الله: «بيت لا صبيان لا بركة فيه»؛ «خانهای که بچه ندارد، برکت ندارد»؛ (کنز العمال، ج ۱۶، ص ۲۷۴).

[۳۱] . احمد دانشگر، فرهنگ فارسی نوین، ص ۱۲۶؛ معین، فرهنگ فارسی، ذیل واژه برکت.

کلمات کلیدی:

فرزندآوری (fa/Article/List/?keyword=۱۵۳۴۲۰/)

برکات (fa/Article/List/?keyword=۶۲۸۰/)

آثار (fa/Article/List/?keyword=۳۳۰۶۰/)